

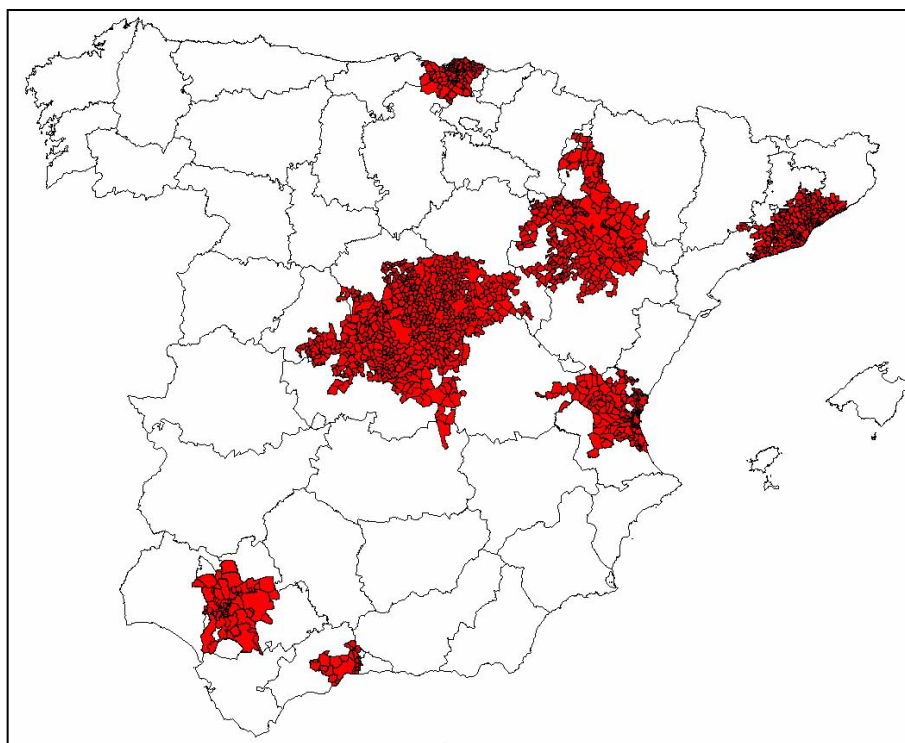
LES ÀREES METROPOLITANES ESPANYOLES. Evolució 1991-2001

Josep Roca Cladera, Malcolm Burns i Montserrat Moix Bergedà,
del Centre de Política del Sòl i Valoracions

El treball *Les Àrees Metropolitanas Espanyoles. Evolució 1991-2001* delimita per primer cop, gràcies a les dades del cens 2001, les àrees metropolitanas més significatives d'Espanya, **Madrid, Barcelona, València, Sevilla, Saragossa, Bilbao i Màlaga** (veure figura núm.1) i analitza l'evolució de les mateixes àrees durant el període 1991-2001.

La metodologia emprada per delimitar les àrees metropolitanas s'ha basada en les relacions funcionals existents entre els diferents municipis, és a dir, entre els fluxos de mobilitat entre el lloc de residència i el municipi de treball.

Figura núm.1: Principals Àrees Metropolitanas Espanyoles (2001)

En el treball es destaca l'**extensió de Madrid, que està composta per 608 municipis** i té una extensió de 27.559 km², gairebé com Catalunya; ocupa sis províncies, Madrid, Guadalajara, Segòvia, Àvila, Toledo i Cuenca, i tres comunitats autònomes. A més, la capital de l'estat té 5,6 milions d'habitants i 2,5 milions de llocs de treball¹, dades que es situen molt per sobre de les obtingudes de **Barcelona, que formen 227 municipis**, 4.800 km², 4,5 milions d'habitants i 1,9 milions de llocs de treball. Molt més allunyada, pel que fa a la població resident i a l'oferta de llocs de treball, **es situa València, amb 152 municipis**, 1.746.928 habitants i 662.263 llocs de treball. A continuació, Sevilla, amb 1.424.843 habitants, Bilbao, amb 1.106.024 habitants, Saragossa, amb 771.854 habitants i Màlaga, amb 726.946 habitants.

D'aquestes àrees metropolitanas **només Barcelona mostra una estructura tendencialment policèntrica**. Barcelona té idèntic nombre de subcentres² que Madrid. Els de Barcelona són: Badalona, Granollers, Mataró, Sabadell, Terrassa i Vilanova i la Geltrú. En el cas de Madrid són:

¹ L'oferta de treball de la "super-metròpoli" madrilenya es troba, però, molt per sota dels llocs de treball (LTL) de les grans àrees metropolitanas mundials com ara Tokio (16.687.540 LTL en 13.556 km²), New York (9.319.218 LTL) o Londres (6.000.000 LTL).

² Entenem com a subcentre aquell municipi, amb més de 50.000 habitants que rep d'un o més municipis treballadors en una proporció igual o superior al 15% de la població ocupada resident del municipi emissor.

Guadalajara, Alcalà, Alcobendas, Coslada, Fuenlabrada i Torrejón. Malgrat aquesta similitud aparent, **les àrees metropolitanes de Barcelona i de Madrid denoten estructures clarament diferenciades. A Barcelona, cinc dels sis subcentres (Sabadell, Terrassa, Granollers, Mataró i Vilanova) generen àrees metropolitanes primàries, mentre que en el cas de Madrid, només apareix una que és Guadalajara.** Segons la definició estadística del Cens americà, s'entén com a àrees metropolitanes primàries aquelles que conformarien una àrea metropolitana (és a dir, amb un centre de més de 50.000 habitants i amb una agregació de municipis de més de 100.000 habitants), si envia al centre gran de la metròpoli menys d'un 15% de la seva població ocupada resident. En cas contrari, es tracta d'un espai vinculat funcionalment al municipi gran de la metròpoli, i no genera un sistema urbà prou potent per poder ser reconegut de forma individualitzada. Aquest són els casos d'Alcalà, Alcobendas, Coslada, Fuenlabrada i Torrejón, a Madrid, i Badalona, a Barcelona, que envien més del 15% de la seva població ocupada resident a treballar al centre metropolità.

De la resta d'àrees metropolitanes espanyoles, només València observa una àrea metropolitana primària, amb capitalitat a Sagunto. Sevilla, Saragossa, Bilbao i Màlaga mostren estructures clarament centralitzades. Així, com a conclusió, es pot indicar que **només Barcelona mostra una estructura amb tendència policèntrica, i la resta d'àrees metropolitanes tenen un funcionament clarament monocèntric. Aquesta estructura monocèntrica comporta tota una sèrie d'inconvenients des de la perspectiva de la sostenibilitat, com ara, desplaçaments excessius al centre, congestió i desestructuració de l'espai metropolità, entre d'altres.**

Evolució de les àrees metropolitanes

Respecte a l'evolució 1991-2001, el quadre adjunt presenta els resultats més significats.

Quadre núm.1: Evolució de les Àrees Metropolitanes 1991-2001

Delimitació amb les dades del Cens de 1991

AM	Nombre municipis			Població			Superfície (km²)			Llocs treball		
	1991	2001	Evolució 91-01	1991	2001	Evolució 96-01	1991	2001	Evolució 96-01	1991	2001	Evolució 91-01
Barcelona	145	227	56,55%	4.161.646	4.539.749	9,09%	2.935	4.796	63,40%	1.547.772	1.903.291	22,97%
Màlaga	26	26	0,00%	662.499	726.946	9,73%	1.654	1.656	0,10%	167.385	244.357	45,99%
Sevilla	56	60	7,14%	1.271.521	1.424.843	12,06%	6.672	6.842	2,54%	322.852	454.432	40,76%
Valencia	86	152	76,74%	1.430.982	1.746.928	22,08%	2.831	6.347	124,19%	451.623	662.263	46,64%
Bilbao	77	104	35,06%	1.048.015	1.106.024	5,54%	1.780	2.675	50,26%	326.501	386.626	18,41%

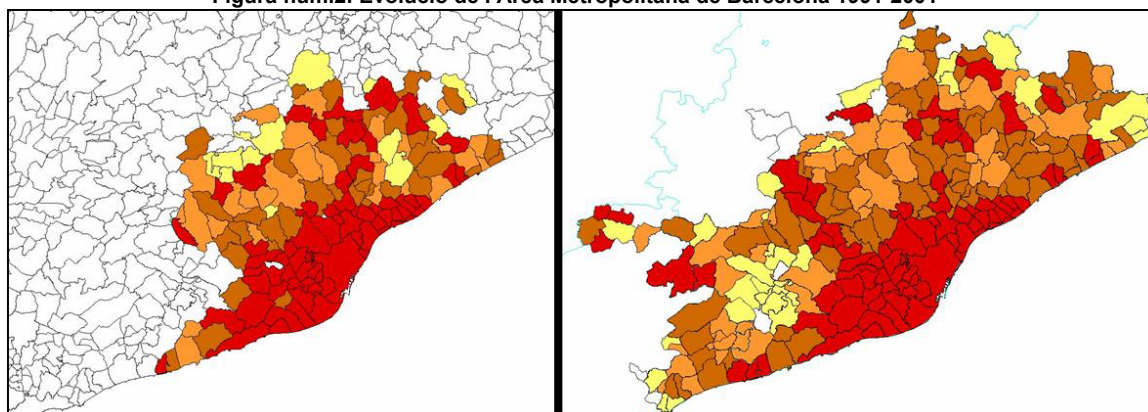
Altres delimitacions (no comparables)

AM	Nombre municipis			Població			Superfície (km²)			Llocs treball		
	1996 ?	2001	Evolució 96-01	1996	2001	Evolució 96-01	1996	2001	Evolució 96-01	1996 ?	2001	Evolució 96-01
Madrid (1)	167	608	264,07%	5.010.747	5.793.909	15,63%	7.392	27.559	272,82%	1.598.427	2.528.324	58,18%
Zaragoza	25	267	968,00%	625.593	771.854	23,38%	2.548	15.084	492,01%		312.701	

(1) Delimitació a partir de l'enquesta de mobilitat (no del Padró) de la Comunitat de Madrid

L'àrea Metropolitana de Barcelona ha tingut, entre 1991 i 2001, un increment significatiu, passant de 145 a 227 municipis, i de 2.935 km² a 4.796 km². Ha incorporat de manera definitiva els sistemes urbans de Vilafranca i El Vendrell, al sud-oest³, i Calella-Pineda i Tordera al nord-oest. Amb tot la població s'ha incrementat d'una manera moderada, un 9,09%, per sota de l'experimentat en el mercat de treball, amb un creixement del 22,97% dels llocs de treball.

Figura núm.2: Evolució de l'Àrea Metropolitana de Barcelona 1991-2001

L'àrea metropolitana de **València és la que ha tingut un increment més espectacular entre 1991 i 2001**. Tot i incorporant l'àrea metropolitana primària de Sagunt, València ha crescut en municipis, de 86 a 152, i ha incrementant la seva superfície un 124,2%, la població, un 22,08% i els llocs de treball, un 46,64%.

Bilbao es, juntament amb València i Barcelona, l'àrea metropolitana que ha incrementat més la seva grandària, passant de 77 a 194 municipis i ha augmentat la seva població un 5,54% així com un 18,41% els llocs de treball.

Sevilla i Màlaga han tingut creixements molt més moderats, gairebé nuls. La primera ha passat de 56 a 60 municipis, mentre que la segona s'ha mantingut amb 26 municipis. Els increments demogràfics han sigut relativament modestos, un 9,73% en el cas de Màlaga, i un 12,06% a Sevilla. En canvi, han experimentat un gran increment del seu mercat de treball, amb creixements del 46% a Màlaga i d'un 41% a Sevilla.

L'anàlisi de **Madrid i Saragossa** no es pot fer amb la mateixa precisió. En el cas de Madrid, no es disposa d'informació censal de l'any 1991 i només s'ha pogut fer la comparació amb la delimitació realitzada el 1996, amb dades procedents de l'enquesta de transport de la Comunitat Autònoma de Madrid. Amb l'anàlisi d'aquestes dades, es destaca el desbordament de la Comunitat de Madrid com àrea d'influència de la metròpoli madrilenya, la qual es dispersa per tot el centre peninsular, arribant fins i tot a engolir la província de Guadalajara.

Saragossa, pels mateixos motius que Madrid, no es comparable, ja que no es disposa d'enquesta de mobilitat alternativa que permetés realitzar comparacions. En tot cas, es interessant constatar el gran creixement de Saragossa, la qual ha desbordat amb escreix els límits del que tradicionalment s'havia considerat la seva àrea metropolitana. Abasta 267 municipis front als 25 reconeguts administrativament i s'exten per un territori de 15.000 km², que ocupa la gran majoria de la seva província, integrant, fins i tot, municipis d'Osca i Terol.

L'àrea metropolitana de Barcelona

En el cas de Barcelona, l'anàlisi pot ser realitzada amb precisió gràcies a la informació de mobilitat obligada de treball dels Censos de 1981 i 1991, així com dels Padrons procedents de 1986 i 1996. En aquest sentit, destaca el fet que en el darrer període, 1996-2001, **l'expansió metropolitana de Barcelona ha sigut pràcticament irrellevant**. Només 10 municipis s'han agregat a l'àmbit metropolità de Barcelona, que ha passat de 217 a 227 municipis. Aquest fet ha significat un increment de la superfície de l'àrea de només un 4,45%, molt similar a l'increment demogràfic experimentat en el mateix període, que ha estat d'un 4,40%⁴.

Aquestes dades contrasten amb l'experimentat per l'àrea metropolitana de Barcelona (AMB) des de 1981 i fins a 1996, on s'havia experimentat un canvi d'escala de la metròpoli barcelonina. A l'any 1981, l'àmbit metropolità de Barcelona era sensiblement igual, encara que ja ampliat amb Sabadell i Mollet. A l'any 1986, l'actual Mancomunitat de Municipis de l'Àrea Metropolitana va incorporar el sistema urbà de Granollers; l'any 1991, els de Terrassa i Vilanova, i durant 1996 Vilafranca, El Vendrell, Tordera i Pineda-Calella. Entre 1981 i 1996, per tant, l'AMB havia experimentat un creixement continuat, un canvi d'escala que no ha continuat en els darrers cinc anys.

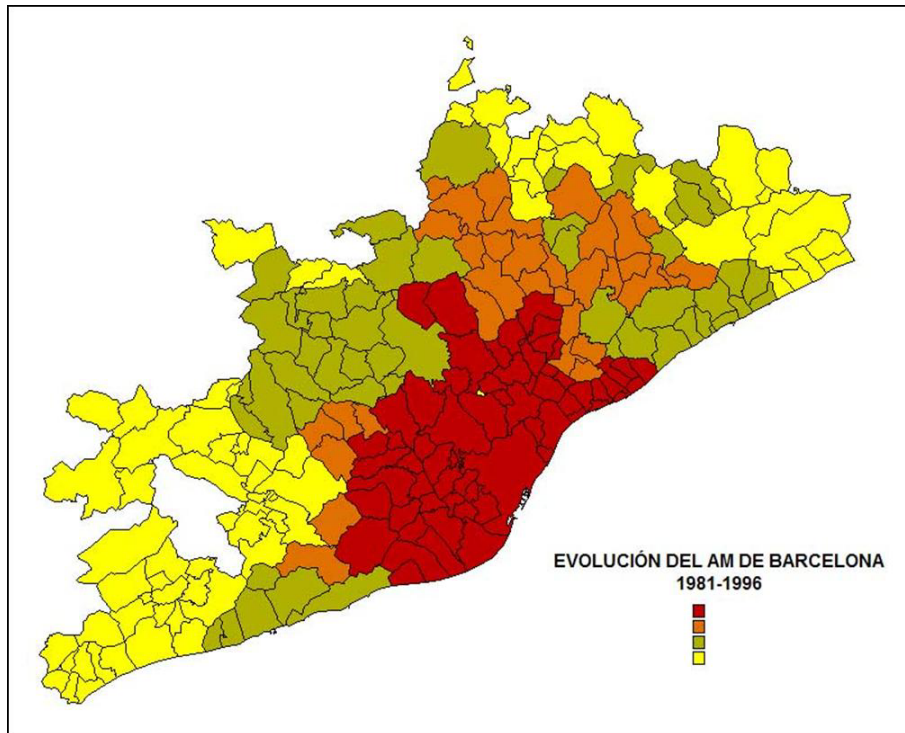
Barcelona no ha incorporat ni Manresa, ni Vic, ni Girona, ni Tarragona, com alguns experts havien pronosticat i per tant, l'AMB es consolida bàsicament amb els seus límits de 1996, conformant un creixement que pot ser considerat com més sostenible en relació a l'experimentat en èpoques recents.

⁴ En canvi els llocs de treball s'han incrementat de manera significativa a causa del canvi de signe de la conjuntura econòmica (1996, crisi, 2001, expansió): un 21,98% (front a l'esmentat 4,45% de la població).

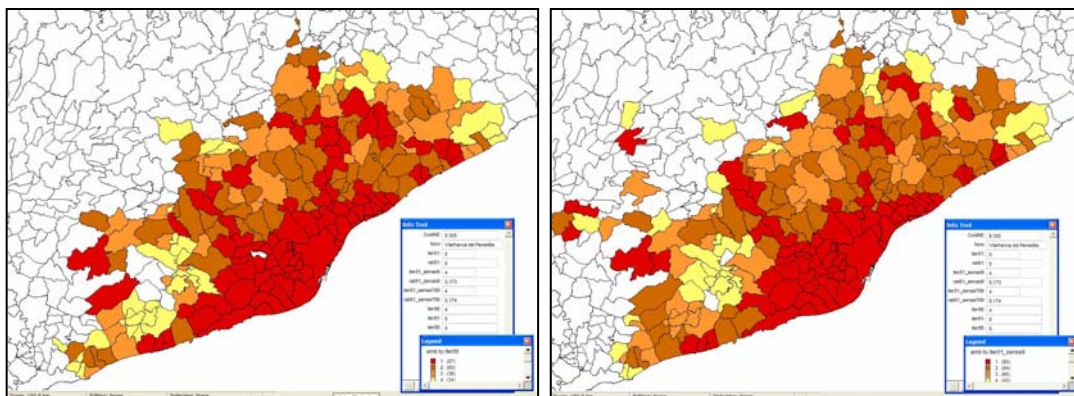
Quadre núm. 2: Indicadors bàsics de la dinàmica metropolitana de Barcelona (1981-2001)

	1981	1986	1991	1996	2001
N. de municipis	62	94	145	217	227
Població	3.564.313	3.675.327	4.161.646	4.348.272	4.539.749
Superfície	1.010	1.715	2.935	4.592	4.796
LTL	1.072.844	1.070.120	1.547.772	1.560.393	1.903.291

Figura núm. 3: Dinàmica metropolitana de Barcelona 1981-1996

Figures 4 i 5: Evolució de l'AMB 1996-2001

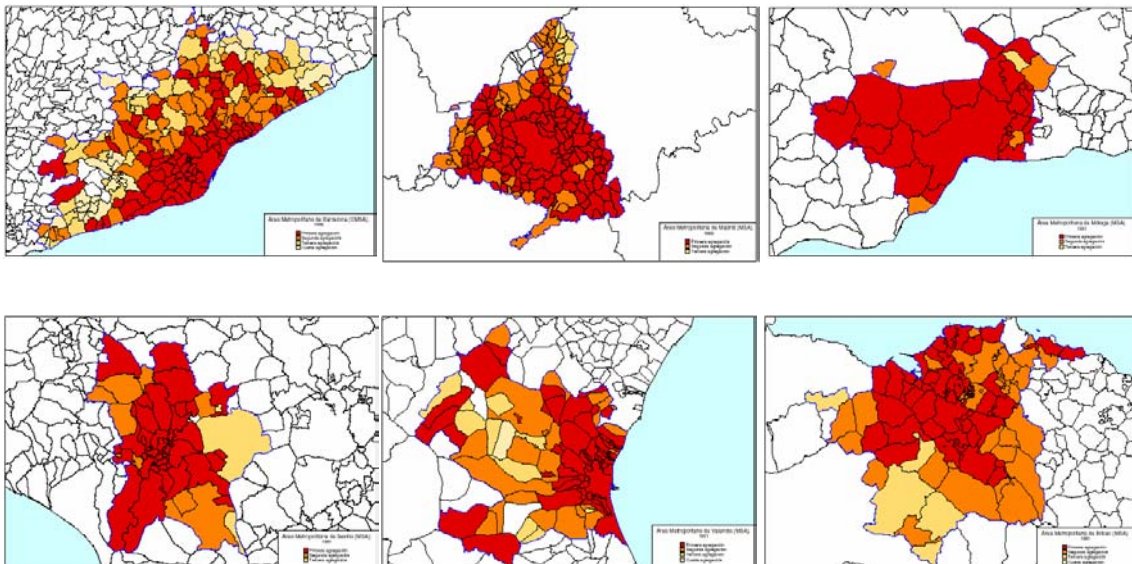

ANNEX: Àrees Metropolitanas 1991-96

Nota: Bilbao, València, Sevilla i Màlaga (1991), Barcelona (1996), Saragossa (àrea administrativa), Madrid (1996)

Les àrees metropolitanas 1991-96 més a prop: Barcelona, Madrid, Màlaga, Sevilla, València i Bilbao

En color més fosc simbolitza les zones de la primera agregació i successivament les àrees de la segona, la tercera i la quarta.